

УДК 94: 330 (477)

**Партала Ганна Миколаївна** (1984 р. н.). У 2006 р. закінчила історичний факультет Донецького національного університету. Аспірантка кафедри історії України ДонНУ. Тема кандидатської дисертації – “Трансформація зовнішньої політики України на шляху інтеграції до світових міжнародних економічних структур (1991 р. – початок XXI ст.)”.

# ШЛЯХ УКРАЇНИ ДО СОТ: ЕТАПИ АДАПТАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

*Головною особливістю світової економіки на сучасному етапі розвитку суспільства було й залишається розповсюдження масштабів глобалізації, котра супроводжується загостренням конкурентної боротьби. Першим кроком України до економічної глобалізації був вступ до Світової організації торгівлі як стратегічний напрямок зовнішньої політики нашої держави.*

*У зв'язку з універсальною умовою для вирішення широкого кола проблем України, яка прагнула з позитивними результатами інтегруватися до СОТ, державі необхідно було пройти адаптаційний період національної економіки. Автор статті намагався виділити етапи й шляхи адаптації економіки згідно з вимогами СОТ, а також визначити основні проблемні питання, що були вирішені.*

*Главной особенностью мировой экономики на современном этапе развития общества было и остается распространение масштабов глобализации, которая сопровождается обострением конкурентной борьбы. Первым шагом Украины к экономической глобализации было вступление во Всемирную торговую организацию, как стратегическое направление внешней политики нашего государства.*

*В связи с универсальным условием для разрешения широкого круга проблем Украины, которая стремилась с позитивными результатами интегрироваться в ВТО, государству необходимо было пройти адаптационный период национальной экономики. Автор статьи попытался выделить этапы и пути адаптации экономики согласно требованиям ВТО, а также обозначить основные проблемные вопросы, которые были разрешены.*

*Main feature of economic at the present stage company developments was and still is a distribution of scales of globalization which is accompanied by a competition aggravation. The introduction into the World Trade Organization, as a strategic direction of foreign policy of our state was the first step of Ukraine to economic globalization.*

*In connection with a universal condition for the sanction of the broad audience of Ukraine's problems, which aspired to be integrated into WTO with positive results, it was necessary for state to pass the adaptable period of national economy. The author of article has tried to mark out stages and ways of adaptation of economy according to requirements of WTO, and also to designate the basic problem questions which have been resolved.*

Головною особливістю світової економіки на сучасному етапі розвитку суспільства було і залишається поширення масштабів глобалізації, що супроводжується загостренням конкурентної

боротьби. Першим кроком України до економічної глобалізації був вступ до Світової організації торгівлі, як стратегічний напрямок зовнішньої політики нашої держави. Само по собі приєднання

країни до міжнародного торговельного клубу несе потенційну можливість діяти на рівних з іншими учасниками організації у сфері торгівлі товарами й послугами, захист прав інтелектуальної власності. Ефективність ж використання цієї потенційної можливості залежить від конкретних суб'єктів господарювання.

У зв'язку з цим універсальною умовою для розв'язання широкого комплексу проблем України, яка прагнула з позитивними результатами вступити до СОТ, інтегруватися в ЄС у майбутньому й поліпшити соціально-економічну ситуацію в країні, було суттєве підвищення конкурентоспроможності національної економіки через забезпечення конкурентноздатності національного працівника, вітчизняних підприємств, організацій і установ, тобто адаптації національної економіки, виходячи з вимог СОТ.

Метою дослідження є аналіз формування зовнішньополітичного курсу незалежної України, виокремлення етапів адаптації української економіки до вимог СОТ. Також ставився за мету розгляд механізму регулювання процесів осучаснення економіки України та досягнення рівня, необхідного для подальшого вступу та успішного функціонування в ЄС. Слід зазначити, що наукові дослідження з даної проблематики були започатковані відразу після здобуття Україною незалежності. Ця проблема й зараз активно вивчається у вітчизняній літературі, але, як правило, економістами, політологами та міжнародниками [1]. До речі, наша економіка не була готова вступити до СОТ. Членство в ній наразі й зараз може призвести до втрати в деяких галузях 90 % національних підприємств. На думку експертів, перш за все, це стосується вугільної і радіоелектронної промисловості, сільськогосподарського машинобудування і, звичайно ж, самих аграріїв – ми можемо очікувати стагнацію цих галузей та втрату ними навіть внутрішніх позицій. Сьогодні важливо знати, яку частину свого ринку ми уступаємо, а не здобуваємо якісь позиції на зовнішньому ринку.

Практичне значення даної роботи полягає в оптимізації кроків адаптації економіки України задля подальшого дослідження інтеграції нашої країни до світових економічних структур та загального розгляду трансформації зовнішньої політики на цьому шляху.

Отже, основною метою адаптаційного періоду стали структурні реформи в промисловості з урахуванням адаптації до світових інтеграційних процесів і факторів глобалізації світової економіки. Важливим питанням був вибір пріоритетів розвитку як окремих галузей економіки, так і держави в цілому [2]. Насамперед необхідно було виключити можливість стихійного формування системи пріоритетів і звести до мінімуму роль суб'єктивних факторів, тому що для України потрібна якраз радикальна стратегія для входження до глобальної економіки.

Практичними кроками адаптації економіки України до умов СОТ стали:

### 1. На національному рівні

1. Запровадження довгострокової Стратегії економічного і соціального розвитку України.

2. Розробка та прийняття Програми адаптації національної економіки до умов СОТ, яка містила обов'язкову соціальну складову; підписання протоколу для вступу до СОТ.

3. Скасування США економічних санкцій проти України, зокрема поправки Джексона-Веніка, надання Україні статусу країни з ринковою економікою.

4. Створення Національної комісії з соціальних аспектів глобалізації.

5. Ратифікація Україною Європейської Соціальної Хартії.

6. Виконання Конституції України, міжнародних законодавчих актів, прийнятих Україною: Загальної декларації прав людини, Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права.

7. Забезпечення конкурентоспроможності національної робочої сили:

З цією метою було розроблено та запроваджено Кабінетом Міністрів України разом із соціальними партнерами: а) Державна програма переходу від дешевої до високооплачуваної, конкурентоспроможної, високопродуктивної робочої сили; б) Державна програма розвитку трудового потенціалу країни на довгостроковий період, яка включала:

- створення сприятливих економічних умов й запровадження стимулюючих мотиваційних механізмів, підвищення капіталовкладень роботодавцями у людський потенціал;
- покращення системи підготовки й перепідготовки робочих кадрів як на виробництві, так і в системі вищої та спеціальної середньої освіти, включаючи механізм держзамовлення;
- забезпечення належного рівня трудової реабілітації та відновлення робочої сили;
- розширення виробничої демократії через залучення працівників до управління підприємствами.

8. Підвищення досконалості і конкурентоспроможності підприємств, організацій та установ України, а саме:

- розробка відповідної Державної програми забезпечення конкурентоспроможності національної економіки та її галузей;
- надання податкових пільг зі сплати податку на прибуток для виробників високотехнологічної продукції;
- звільнення виробників високотехнологічної продукції від сплати податку на прибуток від приросту обсягів високотехнологічної промисловості;
- встановлення знижених ставок податку на прибуток для тих комерційних банків та інших кредитних установ, що виступають утримувачами акцій підприємств, які виробляють високотехнологічну конкурентоспроможну продукцію;
- подальше створення в комерційних банках спеціальних фондів довгострокового кре-

- дитування за рахунок включення коштів, які ідуть на їх створення, у валові затрати, а також за рахунок коштів спеціальних агентів з підтримки ліквідності комерційних банків, які здійснюють інвестиційне кредитування;
- надання податкових кредитів для суб'єктів підприємництва, що здійснюють ефективні інвестиційні проекти у сфері експортоорієнтованого виробництва;
- налагодження гарантування і страхування експортних кредитів для забезпечення захисту експортерів від довгострокових комерційних та політичних ризиків;
- забезпечення сертифікації та часткової державної підтримки ефективних експортоорієнтованих проектів;
- створення організаційної структури з філіалами у регіонах і галузях;
- проведення широкої просвітницької роботи із залученням ЗМІ;
- регулювання ціни і тарифів на продукцію природних монополістів (ціни на енергоносії, тарифи на електричну, теплову енергію тощо) [3];
- забезпечення широкого розповсюдження серед вітчизняних підприємств, організацій та установ досвіду вдосконалення, накопиченого підприємствами-членами Клубу лідерів якості України і, насамперед, тими з них, які вже досягли професійного визнання на європейському рівні.

## **II. На регіональному рівні**

1. Оцінка наслідків приєднання до СОТ, враховуючи: а) зміни у бюджетоутворюючих для даного регіону галузях та політику надання державної підтримки (у тому числі субсидій) відповідно до норм СОТ; б) зміни на ринку праці та рівня зайнятості населення через скорочення виробництва неконкурентоспроможних або розширення експортоорієнтованих та інноваційних галузей і підприємств, а також внаслідок втрати пільг окремими підприємствами та галузями.

2. Для покращення ефективності управління регулярно проводилися заходи щодо підвищення кваліфікації представників виконавчої влади на місцях та органів місцевого самоврядування, залучені експерти громадських організацій для ведення навчально-інформаційних семінарів стосовно економічних та юридичних аспектів реалізації реформ на місцевому рівні [4].

3. Для вирішення проблем зайнятості:

- здійснювався моніторинг ситуації на регіональному ринку праці з метою визначення та усунення потенційних проблем (дефіциту чи надлишку трудових ресурсів у певних секторах економіки);
- чітко визначалися довгострокові пріоритети політики зайнятості в регіоні для забезпечення якісних змін на ринку праці, проаналізована ефективність діючих програм подолання безробіття, визначені можливі напрямки їх удосконалення;

- впроваджувалися програми професійної перепідготовки працівників;
- усувалися перешкоди для мобільності (міжсекторальної та регіональної) трудових ресурсів.

4. Для покращення взаємодії влади та підприємців, активізації інвестиційної діяльності:

- ініціювалися проведення інвестиційних форумів на місцевому рівні із залученням до роботи представників бізнесу власного регіону, а також інших областей (районів);
- інвестори були ознайомлені з потенціалом області, створені інформаційні ресурси в мережі Інтернет (у т.ч. англійською мовою) для поширення інформації про інвестиційні можливості регіону, наявність трудових ресурсів, рівень кваліфікації робочої сили, рівень розвитку фінансового сектору, інфраструктури регіону, рівень внутрішнього попиту, обсяги експорту та імпорту регіону;
- була створена служба для інформаційної та організаційної роботи з потенційними інвесторами.

5. Для покращення інвестиційного клімату:

- було прийнято заходи, що сприяли розвитку малого підприємництва в регіоні, зокрема, через створення інформаційних служб для роз'яснення процедур створення та ведення бізнесу, надання юридичних консультацій для бізнесменів;
- підприємцям надавалися послуги у сфері маркетингу, проводилися маркетингові дослідження з подальшим поширенням серед усіх виробників регіону інформації про можливості збуту продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках;
- забезпечувалась відкритість процесу обговорення та прийняття усіх рішень місцевої влади (щодо надання різноманітних дозволів та виділення земельних ділянок);
- впроваджувалась інформаційно-організаційно-правова підтримка суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Слід зазначити, що низка невирішених питань, без вирішення яких неможливе продовження переговорного процесу, просування України до СОТ та визначення шляхів соціального спрямування процесів економічної глобалізації, також була виконана наприкінці адаптаційного періоду.

Першочерговими питаннями були:

- вдосконалення системи ціноутворення, митної оцінки, встановлення тарифів, а саме: забезпечення рівності умов сплати податків та акцизних зборів вітчизняними та іноземними товаровиробниками (запровадження принципів режиму найбільшого сприяння та національного режиму щодо внутрішнього оподаткування та регулювання), повернення податку на додану вартість експортерам, скасування митних зборів і мінімальних цін, уніфікація тарифів (для вітчизняних та іноземних

- перевізників) на перевезення товарів залізничним транспортом;
- поступово зменшувалось експортне мито на відходи і брухт чорних металів, великої рогатої худоби, шкіряної сировини, насіння соняшника, льону та рижу;
- були скасовані заборони на експорт металобрухту кольорових металів; ввезення автобусів і вантажівок віком понад 5 років; пільги, які не відповідають нормам угод СОТ, у вільних економічних зонах;
- до набуття Україною членства в СОТ було узгоджено на законодавчому рівні санітарні, ветеринарні і фітосанітарні заходи, правила технічного регулювання торгівлі з нормами відповідних угод СОТ;
- були визначені умови доступу до ринку банківських, страхових та аудіовізуальних послуг [5].

З метою прискорення вирішення поставлених цілей поступово розв'язувались також такі проблемні питання, як:

- підвищення прозорості режиму підтримки мінімальної ціни на цукор білий (та застосування квот на продаж цукру білого) відповідно до зобов'язань щодо незастосування заборонених інвестиційних заходів у сфері торгівлі;

- спрощення процедури дозволів на право торгівлі алкогольною продукцією та вартість ліцензій;
- усунення пільг, які застосовуються при виробництві можуть негативно впливати на торгівлю і конкуренцію;
- уніфікація тарифів для вітчизняних та іноземних перевізників на перевезення товарів залізничним транспортом;
- скасування заборони на експорт металобрухту кольорових металів;
- забезпечення ефективного захисту прав інтелектуальної власності;
- приведення у відповідність з вимогами СОТ законодавства у сфері автомобілебудування щодо скасування заборони на імпорт автобусів та вантажівок віком старше 5 років і скасування умови локалізації, передбаченої Законом України "Про розвиток автомобільної промисловості України";
- скасування пільг, які відповідають нормам угод СОТ, у вільних економічних зонах;
- створення до набуття Україною членства в СОТ незалежного регулюючого органу у сфері телекомунікацій та ін.

Вирішення зазначених вище питань надає можливість посилити продуктивність двосторонніх переговорів із усіма країнами-членами СОТ і

## ЛІТЕРАТУРА

1. Лещенко Л. Національні інтереси України та її зовнішньополітична стратегія / Круглий стіл // Політика і час. – 1993. – С. 12-13; Макагон Ю.В. Интеграция Украины в международные политические, экономические и финансовые организации: Сб. материалов и док. – Донецк: ДонНУ, 2002. – 69 с.; Фомін І.С. Напрями удосконалення зовнішньоекономічної політики України при підготовці вступу до СОТ // Актуальні аспекти механізму модернізації економіки України: Зб. наук. пр. – К., 2003. – С. 104-119; Авдокушин Е.Ф. Международные экономические отношения. – М.: ЮРИСТЪ, 2001 г. – С. 39-58; The WTO as an International Organization / Edited by Anne O/Krueger. – The University of Chicago Press, 1998. – XVI, 425 p.
2. З тексту виступу Валерія Коновалюка, Народного депутату України, Першого заступника Голови Комітету ВРУ з питань бюджету на громадських слуханнях "Профспілки, громадськість, влада: погляд на проблеми адаптації національної економіки України відповідно до вимог СОТ". – 10 листопада 2005 р.
3. Макагон Ю.В. Вказ. праця. – С. 69.
4. Фомін І.С. Вказ. праця. – С. 104-119.
5. Авдокушин Е.Ф. Указ. соч. – С. 39-58.